

KİMSESİZLERİN KİMSESİ OLMAK

DİB
YAYINLARI

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI - 1030
Halk Kitapları : 239

Tashih:
Mustafa YEŞİLYURT

Grafik & Tasarım:
Emre YILDIZ

Baskı:
Korza Bas. Yay. San. Tic. A.Ş.
Tel.: 0.312 342 22 08

1.Baskı
Ankara 2014

ISBN 978-975-19-6033-7
2014-06-Y-0003-1030
Sertifika No: 12930

Eser İnceleme Komisyon Kararı: 12.06.2014/27

© Diyanet İşleri Başkanlığı
İletişim:
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel: (0 312) 295 72 93 - 94
Faks: (0 312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Kur'an'da Sosyal Dayanışma Ahlakı

Prof. Dr. İbrahim Hilmi KARSLI
Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

Giriş

Kur'an'ın daha girişinde Fatiha'nın başlangıcında Rabbimiz'in eşsiz merhametini ifade eden kelimelerin tam dört defa geçtiği görülür. Er-Rahman ve er-Rahim sıfatları ikişer defa tekrarlanır. Aralarında İmam Şafi'nin de yer aldığı bazı âlimler, burada geçen besmeleyi, diğer sûrelerde olduğu gibi, Fatiha'dan bir ayet kabul ederler. Diğer bir kısmı da, besmelenin, sûreleri birbirinden ayırmak için teberrüken araya konulduğunu söyler. Bu görüşlerden hangisini kabul edersek edelim, Kur'an'ın daha girişinde Rabbimizin bu kelimelerle tanıtılması dikkat çekicidir. Bu, O'nun mahlûkatla olan ilişkisinde merhamet ve şefkati esas aldığını bizlere hatırlatır (En'âm, 6/12).

Mümin, eda ettiği namazlar sebebiyle Fatiha sûresini defalarca tekrarlar. Böylece bir anlamda şefkat ve merhamet eğitiminden geçer. Çünkü her gün, namazların her rekâtında bu sıfatları zihninden geçirerek ve kalbine sindirerek yineler. Dolayısıyla o, zihin dünyasının bir parçası hâline gelen bu merhamet ikliminden nasiplenir. Çevresinde olanlara, fakirlere ve düşkünlere yardım etme gereğini düşünür. Zaten Kur'an da Rabbini örnek almasını mümine öğütler. Allah'ın kendisine yaptığı iyilik gibi insanlara iyilik yapmasını ona tavsiye eder ve şöyle buyurur: *“Allah'ın sana iyilik ve ihsanda bulunduğu gibi sen de insanlara iyilik ve ihsanda bulun”* (Kasas, 28/77).

İslam daveti, Allah Resûlü'nün rehberliğinde bu ve benzeri manevi değerleri esas alan bir toplum inşa etti. Bu toplum, yardımlaşma ve kaynaşma açısından benzerlerinden farklı idi. Çünkü burada insanlar, sadece sosyal hayatın bir gereği olarak bir araya gelmemişlerdi. Sırf işleri icabı, menfaatleri gereği sosyal münasebetler kurmuyorlardı. Aksine onlar ülfet, muhabbet, merhamet ve uhuvvet gibi manevi değerlerle besleniyordu. Onlar, Allah Tealâ'nın emirlerine samimiyetle bağlanmış, Allah Teâlâ da onların kalplerine ülfet ve muhabbeti nasip etmişti. Böylece gönülleri birbirlerine ısınmış ve kaynaşmışlardı. Rahman'ın kulları olarak kendi aralarında merhametli, birbirini koruyan kayıran ve hayır peşinde koşan insanlar olmuşlardı (Bk. Enfâl, 8/63; Tevbe, 9/71; Fetih, 48/29).

Kur'an, zayıfların iniltilerine tercüman oldu

Kur'an, başlangıçtan itibaren tevhit ve ölümden sonra diriliş konuları üzerinde özellikle durdu. Fakat bu, vahyin sosyal hayatı göz ardı ettiği anlamına gelmiyordu. Üstelik böyle bir şey dinin tabiatına da aykırı değil miydi? Toplumun kanayan yaralarına dinin sessiz kalması mümkün müydü? (Bk. Kasas, 28/5). Zira Kur'an'ın geldiği toplumda haksızlığa maruz kalan birçok kesim vardı. Yoksullar, yetimler vardı. Kadınlar, köleler çaresizlik içindeydi. İnsanlar âdeta iki kampa ayrılmıştı: Hâkimler-mahkûmlar, zalimler-mazlumlar, efendiler-köleler.

Evet, Kur'an, kanayan bu yaraya sessiz kalmadı. Bir taraftan Allah'ın hakkını diğer taraftan da kul hakkını dile getirdi. Allah'a ortak koşanı zalim olarak isimlendirdiği gibi kul hakkını gasp edeni de bu şekilde isimlendirdi (Bk. En'âm, 6/82). Toplumda unutilan, itilen kakılan mazlumların elinden tuttu, onların çılgınlıklarına tercüman oldu.

Mekke toplumunda hâkim bir kesim vardı. Bunlar, refaha dalmış, sahip oldukları imkânlarla iyice şırmış insanlardı. Ezilen, sömürülen kesimleri kendi hâllerine terk etmişlerdi. Merhamet, acıma duygularını büsbütün kaybetmişlerdi. Kur'an,

bu kesimleri şu ifadelerle uyarır: “*Hayır, yetime cömert davranmıyorsunuz. Yoksulu yedirmek konusunda birbirinizi teşvik etmiyorsunuz. Size kalan mirası hak gözetmeden yiyorsunuz. Malı delicesine seviyorsunuz*” (Fecr, 89/17-20).

Ayetlerden anlaşıldığı gibi Kur'an'ın nazil olduğu toplumda mazlumu koruma, ezileni kayırma ahlakı iyice zayıflamıştı. “Altta kalanın canı çıksın” zihniyeti yaygındı. Bu kesimlerin dini ve ahireti inkâr edenler olduğu bir başka vesile ile ifade edilir. Bunlar, yetimleri horlayan, onları itip kakan; yoksulları doyurmayan, onları yedirip içirme diye bir derdi olmayan kim-selerdi (Bk. Mâ'un, 107/1-3).

Nazil olduğu dönemde Kur'an insanları bu durumda buldu. Fakat mazlumların yakarışlarını duymazlıktan gelmedi. Başlan-gıçtan itibaren bu konuda bir duyarlılık oluşturmayı hedefle-di. Katılaştan, duyarsızlaşan kalpleri harekete geçirmeye büyük önem verdi. İnsanın, kendi hemcinsinin çığlıkları karşısında sağırlaşmasına razı olmadı. Bunun için de infakta bulunmayı, zekât ve sadaka vermeyi ısrarla dile getirdi (Mesela bk. Tevbe, 9/60; İsrâ, 17/26; Zâriyât, 51/19; Leyl, 92/5). Konu, ilk dönemlerde gönüllü bir yardım olarak teşvik edildi. Sonraki dönemlerde, bilindiği gibi zekât, İslam'ın temel ibadetlerinden biri olarak farz kılındı.

İlk gelen ayetlerde Allah Resûlü'nün şahsında bu konu ele alındı. Bu oldukça anlamlıydı. Çünkü o, yetim olarak büyü-müştü; böyle bir tecrübeyi bizzat yaşamıştı. Dolayısıyla ezilen, onuru kınılan insanların halinden en iyi o anlardı. İşte Kur'an bunu göz önünde bulundurdu ve onun şefkat ve merhamet duygularını harekete geçirecek bir yaklaşım izledi. Rabbinin, kendisini yetim bir çocuk olarak bulduğu, onu koruyup kayır-dığı ona hatırlatıldı. Dolayısıyla onun da yetimlere ve yoksulla-ra müşfik davranması, onların ihtiyaçlarıyla ilgilenmesi istendi (Duha, 93/6-10).

Sonraki dönemlerde, uzak akrabalara, yetim ve yoksullara yardımın, Nisâ sûresi 8. ayetinde miras bağlamında ele alındığı

görülmektedir. Bu oldukça dikkat çekici bir konudur. Hem sosyal adalet hem de İslam'ın insanlara telkin ettiği merhamet, şefkat, yardım gibi erdemlerin eşsiz bir örneğini oluşturmaktadır. Vefat edip az veya çok bir mal bırakan kimsenin kanunî mirasçıları yanında, mirastan payı bulunmayan uzak akrabası ve konu-komşusu, eşi dostu arasında yoksullar ve hizmetçiler bulunabilir. İşte bu ayette zikredilen kimselere mirastan pay verilmesi ve gönüllerinin alınması tavsiye edilmiştir (Hayrettin Karaman vd. Kur'an Yolu, Ankara, 2003, II, 14).

Hayat bir 'hayır' yarışıdır

İnsan hayatı, bir yönüyle bir yarıştan ibarettir. Ancak Kur'an'ın nazarında inanan ile inanmayan insanın durumu bu açıdan farklıdır. İslam'dan nasibi olmayanlar için hayat, birbirine karşı bir övünme ve iftihar vesilesidir. Bunlar, daha çok dünya metainı, güç ve iktidarına sahip olma, kısaca birbirine fark atma mücadelesi içindedirler (Hadid, 57/20). Ancak vahyin bereketiyle yaşayanlar için hayatın anlamı çok daha farklı bir şeydir. Burada hayat diğerkâmlık, fazilet ve erdem yarışına dönüşür. Artık insanlar kendi bencil isteklerinin mahkûmu olmaz, başkalarına hayır ve hasenatta bulunma arzusuyla yaşarlar. Birincisinde insan yiyip tükettikçe mutlu olur, ikincisinde ise başkaları için harcadıkça mesut olur (Bk. Beled, 90/6; Hacc, 22/77).

Sahabe neslinin yetişmesi, yaratılışı itibariyle bencil olan insanın yaşadığı eşsiz manevi dönüşümü bizlere anlatmaktadır. Onların örnekliğinde, vahyin potasında şekillenen beşerin, hayırda ve fazilette hangi zirvelere ulaşacağını bizler görebiliyoruz. Elbette ki bu, hayatın zevk ve sefasına dalanların, dünyaya çakılıp kalanların harcı değildir. Aksine, hayatın faniliğini görebilen ve Ebedi Dost'a varma sevdasını yaşayanların erişecekleri bir mertebedir (Bk. Kehf, 18/110).

Kur'an, bahsedilen kimselerin varlığına şahitlik eder. Bunlar; yoksulun, fakirin hakkını verirken, onlara karşı olan sorumluluklarını tam olarak yerine getirip getirmedikleri hu-

susunda endişe ederler. Yarın Rablerinin huzurunda hesap verme korkusuyla kalpleri ürperir. Yine bunlar, iyi ve faydalı işler yapma konusunda yarışır ve bu yarış öñ saflarda bitirirler (Bk. Mü'minûn, 23/60-61).

Ashab-ı Kiram, bu yarış kendi aralarında yaşayan insanlardı. Oysa önceleri onlar, mal biriktirmek, onu tekrar tekrar saymaktan ayrı bir haz alıyorlardı. Üstelik malın kendilerini ebedileştireceğini zannediyorlardı (Bk. Hûmeze, 104/2-3). Ama vahiyle tanıştıktan sonra onlardaki mal kazanma hırsı, sorumsuzca onu tüketme arzusu, Allah yolunda onu harcama yarışına dönüşmüştü. Ebedileşmek kavramı da, yeni bir anlam kazanmıştı onların nazarında. Artık ebedileşmek, bu dünya hayatında yaşanan yanılıcı bir duygu değildi. Aksine ölüm sonrasında yaşanacağı kesin olan bir vaat ve sonsuzluğa uzanan bir saadetti.

Ashab-ı Kiram'ın mal konusundaki yaklaşımı ne idi? Bunu anlamak için Bakara 271. ayet vesilesiyle anlatılan şu olay oldukça dikkat çekicidir: Hz. Ömer bir gün malının yarısını alarak Peygamber Efendimize getirir. Allah Resûlü, ailesi için geriye ne bıraktığını ona sorar. O, malının yarısını ailesi için bıraktığını söyler. Hz. Ebu Bekir de, son derece gizli bir şekilde malının hepsini getirir ve Allah Resûlüne teslim eder. Allah Resulü ona da ailesi için geriye ne bıraktığını sorar. O da, Allah ve Resûlü'nün vaat ettiklerini diye cevap verir. Bunun üzerine Hz. Ömer gözyaşlarını tutamaz ve ağzından şu sözler dökülür: "Anam babam sana feda olsun ey Ebu Bekir. Allah'a yemin ederim ki hayır ve hasenat konusunda her ne zaman seninle yarıştıysam sen beni bu konuda geçtin" (Bk. İbn Kesir, Tefsîru'l-Kur'a-ni'l-azîm, İstanbul 1984, I, 477; Ebû Dâvûd, Zekât, 40).

Allah Resûlü'nün dava arkadaşları böyle düşünüyorlardı. Elbette ki bu olgunluğa erişmek her babayiğidin harcı değildi. Aksine bu, vahiyle terbiye edilmiş insanların başarabileceği bir şeydi. Bu, hayata, ölüme, ölüm sonrasına farklı bir açıdan bakmayı gerektiriyordu. Beka ve sonsuzluk burcundan hayatı seyretmekle insan bu seviyeye ulaşabilirdi ancak.

Ashab-ı Kiram, hayırda bulunmanın ne denli önemli olduğunun çok iyi farkındaydılar. Çünkü onlar mananın maddeye, ruhun bedene üstün olduğunun idrakinde idiler. Bundan dolayı da, fakire yardım etmenin, yoksulun elinden tutmanın, Allah'a verilen bir ödünç olduğunu ve ebedi âlemde kat kat kendilerine döneceğini çok iyi biliyorlardı (Bk. Bakara, 2/245, 261).

Bu terbiyeyi almayan insanın, dünya malına esir düşmesi işten bile değildi. Çünkü tabiatı itibarıyla insan, tarifsiz bir mal hırsına sahiptir (Âdiyât, 100/8) İmkân ve gücü olduğu zaman gözünü kimseyi görmez (Meâric, 70/21) Tükenir endişesiyle malından zerre kadar harcamaya razı olmaz (İsrâ, 17/100).

Ancak Mevlâ'mız, önümüze bir hedef koydu ve ona ulaşmamızı bizden istedi. Cimrilikten ve açgözlülüktan korunduğumuz takdirde ancak esenlik ve mutluluğa kavuşabileceğimizi söyledi (Haşr, 59/9). Yine bencilce arzularımızı aşmamızı bizlere emretti. Çünkü bunu başarabilenler ancak sarp yokuşu aşır kurtuluşa erebileceklerdi. Sarp yokuşu aşmanın yollarından biri de, kıtlığın hüküm sürdüğü bir zamanda akrabadan olan yetimi, öksüzü yahut aç açık hâldeki fakiri doyurmaktır (Beled, 90/11-18).

Hayırda bulunmak, salt fakire sağlanan maddi destek olarak düşünülmemelidir. Bu aynı zamanda infakta bulunan varlıklı kimse açısından da bir arınma vesilesidir (Tevbe, 9/103). Malın insanda oluşturduğu aşırı hırs ve tutkunun gönülden sökülüp atılmasıdır. Böylece Allah sevgisinin, gönüllere yerleşmesinin önündeki engellerin temizlenmesidir. Bu açıdan infak, fakire maddi imkân, zengine de manevi zenginlik sağlamakta; fakirin maddi ihtiyacını, zengin de manevi ihtiyacını karşılamaktadır.

Malın en değerlisinden vermek gerek

Kur'an, müminleri sadece zekât ve sadaka vermeye, infakta bulunmaya çağırarakla yetinmedi. Bu konuda daha da ilerisini

onlara gösterdi. Yeter ki bu yolda yürümek isteyenler olsun. Malından fakirlere, çaresizlere harcamakla yücelmek isteyenler bulunsun. İşte İlahî Kelâm bu bağlamda önemli bir konuya dikkatleri çekti. O da, “Sevdiğiniz, değerli saydığınız mallarınızdan Allah yolunda harcayın, aksi takdirde iyilik ve erdem sahibi olma mertebesine ulaşamazsınız” uyarısıdır (Bk. Âl-i İmrân, 3/92). Bu uyarısıyla bir anlamda “kardeşinizi değersiz şeylere la-yık görüp onu kırmayın, aksine kendiniz için istediğinizi onun için de isteyin, böylece onu onurlandırın” demek istedi.

“Sevdiğiniz mallarınızdan Allah yolunda harcamadıkça faziletli olma mertebesine ulaşamazsınız” (Âl-i İmrân, 3/92) ayetine Ashab-ı Kiram’ın nasıl yaklaştığı da oldukça dikkat çekiciydi. Bu, aslında genel manada ilahî buyruklar karşısında onların nasıl bir teslimiyet içerisinde hareket ettiklerini de bizlere göstermekteydi. Rivayete göre Ebu Talha, Ensar’ın en zengin kişisi idi. Malları arasında Peygamber Mescidinin karşısında bulunan Beyruhâ denilen hurma bahçesi ona pek de sevimli geliyordu. Allah Resûlû, zaman zaman buraya uğrar, tertemiz suyundan kana kana içerdi. Bu ayet nazil olunca, Ebu Talha Rahmet Elçisi’ne gelerek “Allah Tealâ şöyle şöyle buyurmaktadır, malımdan bana en sevimli gelen de Beyruhâ bahçesidir, onu Allah için tasadduk ediyorum, umarım ki o Rabbim katında rahmete ve berekete, erdeme ve fazilete erişmeme vesile olur, onu istediğin yerde harcayabilirsin” dedi. Allah Resûlû, “Senin malın oldukça verimli ve bereketli bir yerdir, ben onu senin akrabaların arasında taksim etmeni uygun görüyorum.” diye cevap verdi. Bunun üzerine Ebu Talha, “Ey Allah’ın elçisi, bu dediğini yapacağım” diye karşılık verdi ve o çok sevdiği tarlasını, akraba ve amca çocukları arasında taksim etti. (Bk. İbn Kesir, II, 60; Buhârî, Zekât, 44).

“Malın en değerlisinden verme” ilkesi bizlere Medine döneminde gelen başka bir ayet vesilesiyle de hatırlatılmıştır. Ayetin geliş hikâyesi şudur: Medineli Ensar, hurmalarını topladığı zaman bir kısmını getirir, Peygamber Mescdi’nin bahçesinde iki

direk arasında gerilmiş iplere asardı. Muhacirlerin fakirlerinden olanlar da bunlardan alıp yerlerdi. Bir defasında Ensar'dan birisi, topladığı hurmaların kalitesiz olanlarını buraya astı. Bunun bir sakıncası olmadığını düşünüyordu. İşte bu olay üzerine şu ayet nazil oldu: *“Ey iman edenler! Kazandığınız şeylerin ve yerden sizin için çıkardığımız nimetlerin iyi olanlarından Allah yolunda harcayın! Siz göz yummadan, gönlünüze yatmaksızın almayacağınız bayağı şeyleri vermeye kalkmayın! İyi bilin ki: Allah'ın kimseye ihtiyacı yoktur, bütün övgülere layıktır”* (Bakara, 2/267; rivayet için bk. İbn Kesîr, I, 473; Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 2). Ayetin devamında şeytanın insanı fakirlikle korkuttuğu ve cimriliği ona telkin ettiği ifade edilir (Bakara, 2/268). Bu, malın iyisinden verince kişinin fakirleşeceği endişesidir.

Şeytanın fakirlikle korkutması ifadeleri, şu şekilde de izah edilebilir: Dilimizde “Mal canın yongasıdır” atasözü meşhurdur. Bununla malına zarar gelen kimsenin âdeta canından bir parçası gidiyormuş gibi rahatsız olduğu ifade edilir. Yine bununla mal sevgisinin insanda ne denli köklü bir duygu olduğu bizlere hatırlatılmış olur. O bakımdan insan kolay kolay elini cebine sokmaz. Malından harcamaya yanaşmaz. Nitekim çok cimri insanla ilgili olarak halk arasında “Cebinde akrep var” deyimini kullanılır. Ama Cenab-ı Hakk'ın lütuf ve bağışlamasına gönülden inananlar, şeytanî tuzak ve vesveseleri aşmada zorluk çekmezler. Çünkü bunlar, devamındaki ayette belirtildiği gibi, Allah'ın ‘hikmet’ verdiği, yani basiret, dini şuur ve kavrayış sahibi yaptığı kimselerdir (Bakara, 2/269).

Yapılan hayrı başa kakmamak

İnsan onurunun korunması, izzet ve haysiyetinin örselenmemesi, İslam davetinin hassasiyetle üzerinde durduğu bir konudur. Hatta denebilir ki bu, temel ilkelerden biridir. Konumuz açısından da bu önem arz etmektedir. Çünkü varlık sahibi olamamaları nedeniyle fakir ve kimsesizler toplumsal hayatta geri planda kalabilirler. Bu da onların ezik bir ruh hâ-

line sahip olmalarına yol açabilir. Dolayısıyla daha alıngan ve daha hassastırlar. Yapılan iyiliği yüzlerine vurmak, gösterişe kaçarak sağa sola onu yaymak, yoksulun gururunu incitebilir, gönlünü kırabilir.

Diğer taraftan psikoloji ilminin ortaya koyduğuna göre, hayır yapılan kişi, yapan kişi karşısında zaaf ve noksanlık hissetmekte ve bu duygu onu rahatsız etmektedir. Burada verilen kişi kendini küçük, veren kişi de kendini üstün görmektedir. Böyle bir duygusal çatışma yaşanmaktadır. Bu durum zamanla kin ve husumete dahi dönüşebilmektedir (Bk. Seyyid Kutub, Fî Zılâli'l-Kur'an, Kahire, 1992/1412, I, 307). İşte bütün bunlar, infak ahlakını oldukça önemli bir hale getirmekte ve fakire karşı son derece hassas davranmayı gerektirmektedir. Çünkü aksi takdirde yapılan hayır, insanlar arasında sevgi ve kaynaşma şöyle dursun, birbirinden uzaklaşmalarına sebep olacaktır.

Yapılan bu izahlar, Kur'an'ın konuya yaklaşımını oldukça önemli bir hâle getirmektedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, İslam'ın dünya görüşü, kimsenin bir başkasının şahsiyetini gölgelemesine fırsat vermez. Kişinin bir diğeri üzerinde manevi bir baskı oluşturmamasını kabul etmez. Bundan dolayı hayrı yapan zengin karşısında fakirin boynunun bükük kalmasına razı olmaz. Şeref ve haysiyetinin örselenmesine müsaade etmez. Dolayısıyla bu tür davranışların, yapılan iyilikleri boşa çıkaraçağı uyarısını yapar (Bakara, 2/264). Bu tür hatalara bulaşmaktansa yoksul kimseye gönül alıcı birkaç söz söylemenin daha hayırlı bir fiil olduğunu söyler (Bakara, 2/263).

Yaptıkları iyilikler karşısında fakirleri incitmeyenlerin durumu ayette şu ifadelerle tasvir edilir: *“Onlar, içleri çektiği halde yiyeceği yoksula öksüze ve esire yedirir ve şöyle derler: Biz sizi ancak Allah nızası için doyuruyoruz, sizden ne bir karşılık ne de bir teşekkür bekliyoruz.”* (İnsan, 76/8-9). Yine bu kimselerin ahirette hiçbir korku ve üzüntüye maruz kalmayacağı bizlere bildirilir (Bakara, 2/262).

Hayır yapmak Müslümanlarla sınırlı değildir

Müslümanın yoksulları koruyup kayırması sadece kendi din kardeşleri ile sınırlı değildir. Yakın akrabaya ve komşulara öncelik verilir. Ancak bu halka diğer müminleri, hatta Müslüman olmayanları da içine alacak şekilde genişler. Bu anlamda merhametli olmanın dini, ırkı, ülkesi, kıtası yoktur. Çünkü İslam'ın evrensel rahmeti, bütün insanlığı hatta bütün canlıları kapsar. Dolayısıyla varlıklı Müslüman, imkânları nispetinde bütün fakirlere, düşkünlere, mazlumlara, mağdurlara elini uzatmaya, yoksulların koruyucusu, kimsesizlerin kimsesi olmaya çalışır.

Rivayete göre İslam'ın ilk dönemlerinde Müslümanlar, yardım halkalarını sadece kendi din kardeşleri ile sınırlı tutuyor; yakınları olan müşriklere sadaka vermiyorlardı. Fakat şu ayet nazil olunca Allah Resûlü, hangi dine mensup olursa olsun herkese yardımda bulunmayı emretmiştir: *“Onları hak yola getirmek senin görevin değil, lâkin Allah dilediğini doğru yola getirir. Hayır hasenat olarak yaptığınız her harcama sadece kendiniz içindir. Zaten siz Allah rızasını aramaktan başka bir gaye ile infak etmezsiniz. İşlediğiniz her hayrın mükâfatı size tamamen verilir ve sizin hakkınız yenmez”* (Bakara 2/272; rivayet için bk. İbn Kesîr, I, 478).

Ayette kastedilen şudur: Allah rızası için bir infakta bulunduğunda, hayır yaptığın kişinin amelinden dolayı sen sorumlu değilsin. İyi ya da günahkâr, hak eden veya etmeyen olsun, bundan dolayı senin bir vebalin yoktur. Aksine sen yaptığın hayrın mükâfatını Allah katında göreceksin (Bk. İbn Kesîr, I, 476).

Allah Resûlü'nün şahsında ayette bir anlamda müminlere şu söyleniyor: İnsanların hidayete ermesi sizin elinizde olan bir durum değildir. Bu başka bir şeydir. Dolayısıyla hayır hasenat konusunda insanlar arasında ayırım yapmayın. Din farklılığını engel gibi görmeyin. Aksine sizler, ahirette kurtuluşunuz için

yatırım yapmaya bakın; insanlara olan yardım ve desteğinizi esirgemeyin, infakta bulunmaya devam edin.

Müslüman olmayanlara hayır hasenatın yasaklanması söz konusu değildir. Hatta İslam'ın bunu teşvik ettiğini söyleyebiliriz. Ancak bunun istisnaları vardır. Şöyle ki Müslümanlarla savaşanlar ve onları yurtlarından çıkarma çabası içerisinde bulunanlar bunun dışındadır. (Bk. Mümtehhine, 60/8).

Sonuç

Makaleyi, merhum müfessir Hamdi Yazır'ın Munafikûn süresi 10. ayetinde konumuzla ilgili yaptığı açıklamayla bitiriyorum: Yazır'a göre müminleri izzet ve onur sahibi yapan, Allah yolunda harcamada bulunmalarıdır. Fakirlere, ihtiyaç sahiplerine yemek yedirmek suretiyle Allah katında onların dereceleri yükselir. Yine Müslümanlar, fakir ve kimsesizlerle kendi aralarına mesafe koymayı değil, Mevlâ'dan onları sevmeyi kendilerine nasip etmesini niyaz ederler. Nitekim Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Rabbim, bana seni sevmeyi, fakirleri sevmeyi nasip eyle" diye dua ederlerdi. İnsan ne kadar namaz kılsa kılsın, Allah için infakta bulunmadıkça efendilik derecesine yükselemez. İnsanın izzet ve onur sahibi olması yemekle değil, yedirmekle mümkündür. Kendileri tıka basa yiyip de Allah için yedirmekten kaçınan, yanı başındaki komşusunun, toplumdaki yoksulların ihtiyacını düşünmeyen tamahkârların insanlıkla bir ilişkisi kalmaz. Asıl zarara uğrayanlar da bunlardır. Böylesi yüzünden de toplumda fitne ve fesat çıkar. Yeryüzünde insan topluluklarını birbirine kırdıran kavgaların kökeninde de, başkaları için infakta bulunmama problemi yatar. Düşük toplulukların mücadelesi, hep yemek davası üzerinde dönüp dolaşır. Bunlar hep "Ben yiyeyim, sen yeme" kavgasını verirler. Yüksek toplulukların mücadeleleri ise, yoksulların ihtiyaçlarını gidermek ve Allah'a kulluk ederek yücelme yarışı şeklinde olur (Bk. M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1935, VI, 5014).

